

Rolfsted
Sogns
Lokalhistoriske
Forening



2006/2

Rolfsted kirke og Tvevad slot

Rolfsted kirke er bygget engang i 1100-tallet¹⁰. Går man rundt om denne lille, kønne kirke, falder blikket hurtigt på de usædvanlige sirligt og glat tilhugne granitkvadre, to med menneskehovede, den ene også med et kors, sokkelsten med profiler fra den romanske kirkebygning, sokkelkvadre med hjørnekopper, andre kvadre flere steder med tovsnoninger og indhulet kant. Bygningen er tydeligvis ombygget og sokkelsten og vinduesoverliggerer er genanvendt som det nu har passet sig. Nøjagtig det samme ses i nabokirken i Ellinge ca. 5 km væk. Men sokkelstenene er nu ikke helt ens.

De to kirker giver alligevel næring til et sejlivet sagn om Tvevad slot, mens første og eneste skriftlige kilde er Valdemar Sejrs Jordebog fra 1231, der opregner slottet som kongens ejendom. De to kirker skulle ifølge sagnet være bygget af sten fra det nedrevne slot. Forklaringen er nok snarere at kirkerne først er blevet udvidede, og at de så senere har fået tilføjet våbenhus og tårn. Dette giver en ganske plausibel forklaring på rodet i granitkvadrene⁵.

En rest af en gammel vise fortæller at kong Valdemar Atterdags kone til venstre hånd svarede på dronning Helvigs spørgsmål om hvad hun fik i morgengave med ordene³:

”Han gav mig Slot, han gav mig Leen,
han gav mig Tvevad Slot på Fyen”

Valdemar Atterdag var konge fra 1340–75 og kan have benyttet slottet, mens der i Nyborg blev holdt Danehof i ugerne omkring Skt. Hans⁸. Dengang var det muligt at komme sejlene til Tvevad slot.

Sagnet fortæller videre¹ at slottet ”engang var belejret af fjender, og at en pige på slottet forrådte dette til fjenden, idet hun satte et tændt lys i et vindue i den fløj, som var svagest befæstet”. – Fjenden kan i 1357 have været holstenerne, der under ”det jyske

oprør” trængte ind over Fyn⁸. Da slottet ikke længere var værd at vedligeholde, blev det revet ned - og, fortæller sagnet⁴, brugt til de to kirker. Kongens datter, Margrethe den 1. (1375–1412), er andre steder kendt for at opkøbe og nedrive lokale befæstninger for derved at skabe ro i landet og styrke kongemagten⁸. Måske var det ikke Valdemar, men hende der fik slottet revet ned. Således kan puslespillet gå op!

Tvevad slot, som har navn efter det sted hvor Villumstrup å løber sammen med Vindinge å, har ligget smukt imellem Kallehaveskoven og Langeskoven ved Vindinge Ådal op ad en sø, dannet ved en opstemning ved Holts mølle⁹. I dag ses nede i den flade ådal en afrundet voldgrav omkring en jordhøj på 20 x 25 m liggende lige øst for åen, Tvevad voldsted. Så sent som i 1816 fandtes endnu murstensbrokker af en ruin langs hovedvoldstedets bratte skrænt ned mod åen². Her oppe på banken lå slottet. Fantasien om slottet får frit løb ude i den smukke ådal.

Kilder:

¹ Thieles Folkeeventyr. 4. D 99. (Gengivelse af sagnet)

² Efterretninger om Rønninge og Rolfsted Sogne, J.C. Bendz, 1820.

³ Saml. til den d. Historie, 1 B. 1. H.S. 92

(præsteindberetninger fra 1623)

⁴ Voldsteder i Danmark, Skov- og Naturstyrelsen, 1992

⁵ Trap Danmark 1956, bd. Odense Amt, Svendborg Amt

(kildeangivelse!)

⁶ Langs Vindinge Å, Steffen Hahnemann 2004

⁷ Rolfsted Kirke, Helge Lohmann Andersen, 1992

⁸ Eril Arups Danmarkshistorie, bd. II B, 1961

⁹ Tvevad Slot, I.L. Rohmann, Saml. til Fyens Hist. og

Topografi, bd. 7. (15 sider!), 1878

¹⁰ <http://www.reitofte.dk/kirker05.htm> (kirkens alder)

Slottet i ådalen

Jeg lader fantasien løbe af med mig. Er tilbage i tiden, hvor Valdemar d. IV Atterdag var konge. Han som lod Gåsetårnets mure i Vordingborg forstærke til de havde en tykkelse af tre meter. Selv den kraftigste armbrøst kunne ikke komme igennem her, kun kastemaskinerne, bliderne, kunne udgøre en trussel.

På ”voldstedets lille forhøjning” herude i Kallehaveskoven/Langeskoven er der netop plads til et sådant tårn. Her er 25 meter i tværsnit. Nu ses en grøft hele vejen rundt. Voldstedet kan have ligget som en ø i den kunstige sø. Er de to andre småhøje slotsmøllen og smedjen eller rester af opdæmningen bag vandmøllen, lagt her hvor ådalen indsnævres?

De kunstige søer lå som perler på en snor: Tvevadsøen ovenfor slotsmøllen, søen ovenfor Holts mølle, hvor voldstedet ligger, søen ovenfor Mellemmølle og søen ovenfor Bierne Mølle samt endelig Søgård, en ø ved Vomme sø, som sandsynligvis var en del af Vindinge å. Alle søer havde øer som ved Tvevad voldsted.

At opstemme vand og bygge møller var Valdemars store besættelse. Til kornmaling og smedjer. Men hvor skulle bådene lægge til og hestene opstaldes når kongen kom fra Nyborg slot? Det var jo derfra riget styredes, Danmarks midtpunkt. Jeg forlader voldstedet, går over dæmningen/broen (?) der fører ind til den østre åside ca. 100 meter væk

Nu er skrænten let at kende. Nedenfor er en udmærket bred til fortøjning af de fladbundede småbåde, da åen løber tæt ind mod skrænten. Jeg klatrer op ad skrænten. Opdager at den i vest er afgrænset af en nordøstlig gående ret dyb kløft, der i begyndelsen er usædvanlig bred. Ser jeg rester af en stenbro over kløften? Jeg fortsætter ad kløften der bliver mindre, og da den efter ca. 55 meter er næsten væk, drejer jeg mod sydøst. Her er antydning af en svag vold! Den må have været forstærket med kraftigt palisadeværn. Måske var det fra denne side at slottet lettest kunne indtages, og hvor tjenestepigen satte lys i et vindue, og fjenden trængte ind?

Herinde i vesthjørnet på pladsen var den livsvigtige brønd. God at have når belejringen satte ind. Inde bagved, skriver Rohmann, ligger den flade plads på 16000 kvadratalen.¹¹ Jeg følger denne rest af en vold knap 80 meter. Så er der atter en dyb kløft, hvor en bæk løber klukkende nedad mod åen. Det var altså vejen rundt om den slotsplads som provst Rohmann omtaler i sit lille skrift om slottet. Var det slottet og ladegården, hvor hestene blev opstaldet, kornet fra markerne oplagret, før det gik turen ned til slotsmøllen for at blive malet til mel? Boede kongens høvedsmand, knægte og karle her, datidens politi og skatteopkrævere?

Jeg vender mig og prøver at forestille mig et næsten rundt slot med små vinduer, vindebro og skydeskår nedenfor i ådalen. Det er for småt og måske meget ældre! Nej, det må være heroppe oven for skrænten at slottet lå, og hvor jeg står!

Står frillen Tove i slotsvinduet og ser kongen komme sejlene? Har kongen atter fået lagt en brik til det danske rige? Eller er han bekymret og har pengesorger? Er dronning Helvig blevet jaloux på hans Tove og et historisk drama på vej? Hvad ligner det også at sammenligne morgengaver!

Mens jeg står her, føler jeg mig ret sikker på at provsten havde ret. Historien er på rette spor! Her er plads til fantasiens og historiens vinger.

¹¹ 1 alen er lig med 0,6277 m. 16.000 kvadratalen er ca. 6.200 m².

Kildegranskning:

Valdemar (Sejr) den Andens Jordebog: 1231, kongens ejendom: Hagenskov, Nyborg, Tvevad, Hesselager (alle mellem Odense og bæltet). Beviset på at slottet har eksisteret!

Præsteindberetningerne af 1623, der findes i Saml. til den d. Historie 1 B.H.S.92. Oplysningen om brønd, sat af kampestenene og den gamle dans(k)e vise om Valdemar IV's frille, der af dronningen blev spurgt om hvad hun fik i morgengave. "Han gav ---" Indberetninger af præsten Søren Iversen Winum (1606-1652), præst i Rønninge til 1626.

Suhm i SR.D.,524 om Valdemars Jordebog, men han kendte ikke beliggenheden af slottet.

Efterretninger om Rønninge og Rolfsted Sogne

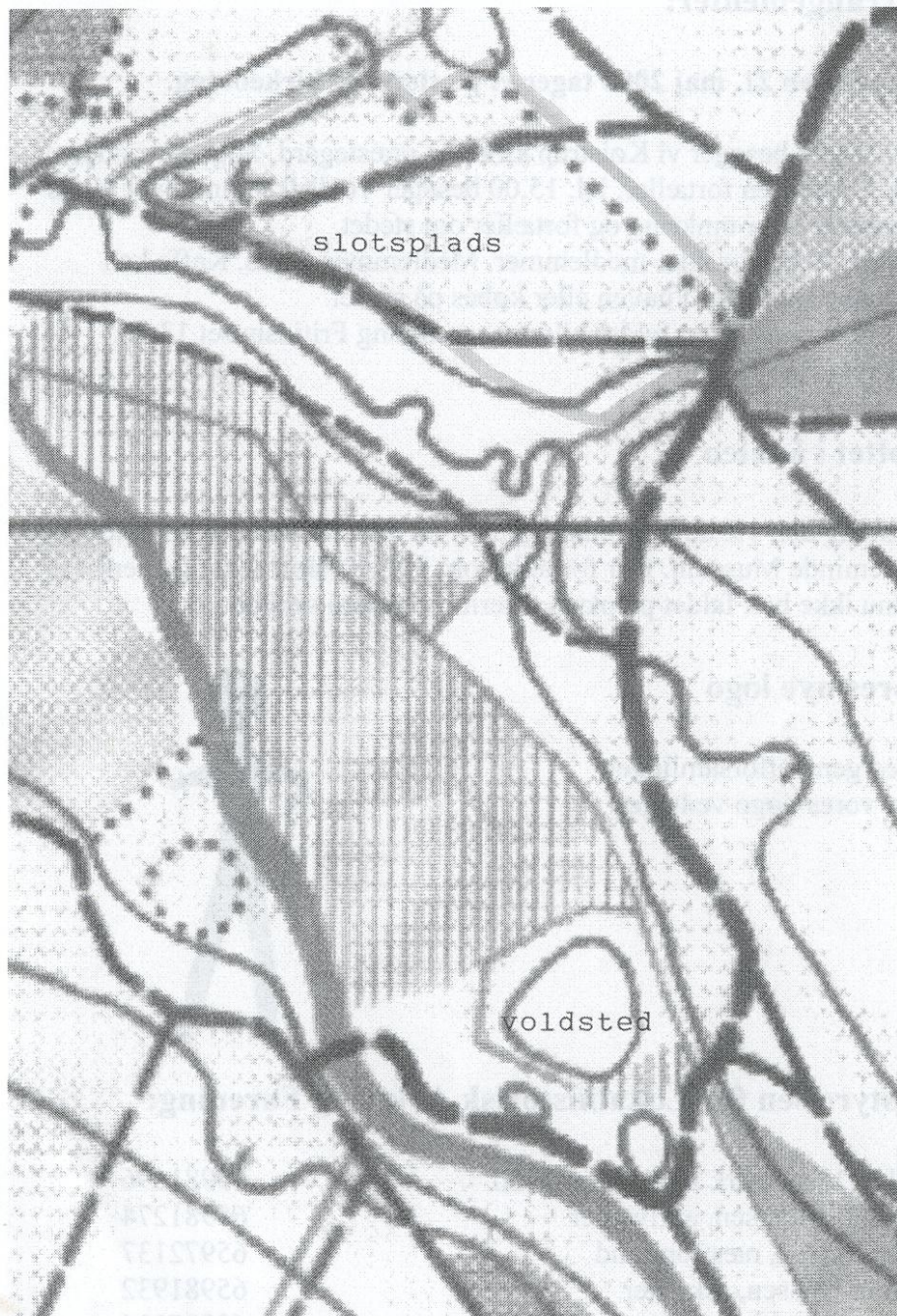
Bendz bog. 1816. Gravede m. hjælpere dette år og fandt levninger af murværk, samt et langt murfundament af store kampesten langs med den ydre kant af den bratte skrænt (citat fra I.L. Rohmann). Videre: Kampestenene blev fjernet af Rønninge Søgårds ejer, Major Lemvig, nogle år senere. De blev brugt til stengærde omkring Skovlykken. (I.L. Rohmanns oplysninger fra en af de hjælpere som Bendz havde med til udgravningerne) Ved at betragte stenene kan man overbevise sig om at slottet ikke har været ganske ubetydeligt!

Thieles Folkesagn (4.D.99): Sagnet om belejringen af slottet. - Sven Grundtvig hensætter den barske folkevisen om "Tovelille og Valdemar" til 1157 (Valdemar den Store).

Provst I.L. Rohmann, Tvevad Slot, 1878. Han er den der samler trådene på 15 maskinskrevne sider i Saml. til Fyens Historie og Topografi, Bd. 7. Kalder den lille banke SV for slotsbanken for Tvevad slotsmølle. Bemærker at Valdemar d. IV (d. 26. juli) i 1353 ved Vindinge Å måtte tiltræde overenskomst mellem de holstenske grever (kreditorerne) og det danske fredsparti ang. deres panteret til Fyn (fra Hvitfeldt F. 1,507 jf. Suhm XIII, 279.). Skete det på Tvevad slot? (og Erik Arups Danmarkshistorie II B side 104). Der var ingen andre slotte eller kongsgårde mellem Nyborg og Tvevad dengang!

Nyere bøger bruger alle de gamle kilder. Personligt kan jeg tilføje, at gamle Alfred Cykelhandler fra Ferritslev sammen med en ven gik på ekspedition til slotsmøllen. De fandt begge noget værktøj. Alfred fandt en knivtang uden hærdede kæber, kammeraten fandt en tang. - Andre har undersøgt voldgraven hvor der blev fundet en nøgle (opbevares på Rønninge Søgård). Slotsnøglen? Sidste mand lukker og slukker, som man siger!

Jørgen H.



Arrangementer:

Søndag den 21. maj 2006 tager vi på slots- og kirkebesøg.

Kl. 14.00 besøger vi Kølstrup kirke og præstegård. Sognepræst Knud Erik Kristensen fortæller. Kl. 15.00 besøger vi Ulriksholm, hvor Niels Grønbech viser omkring og fortæller om stedet.

Entré 40 kr. for ikke-medlemmer. Medlemmer gratis. Kaffe kan medtages og nydes i haven eller købes på stedet.

Vi kører selv, men fylder bilerne op: afgang Fritidshuset 13.20, Kirkepladsen 13.25.

Slottet i ådalen

Lørdag den 19. august planlægger vi en tur i skoven i samarbejde med Kerteminde Museum. Der fortælles om Tvevad slot. Arrangementet er endnu ikke helt faldet på plads. Nærmere herom senere.

Vores nye logo

Ved generalforsamlingen blev vores logo vedtaget.



Bestyrelsen for Lokalhistorisk Arkiv og Forening:

Folke Degnemark Larsen, formand	65981696
Arne B. Pedersen, arkivleder	65981274
Ellen Larsen, næstformand	65972137
Gerner Hansen, sekretær	65981932
Jørgen Hansen, kasserer	60887234